

บ้านห้วยทะเล

ชื่อแหล่ง : บ้านห้วยทะเล

ที่ตั้ง : หมู่ 11 บ้านห้วยทะเล ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง : จากราชบุรีใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3087 (ราชบุรี-สวนผึ้ง) ระยะทางประมาณ 20 กม. ก่อนถึงตัวตลาดจอมบึงเลี้ยวขวาใช้เส้นทางเลียบเมืองระยะทางประมาณ 1 กม.เศษ หลังจากนั้นเลี้ยวขวาใช้เส้นทางถนน รพช. หมายเลข รบ 2002 (จอมบึง-หนองกระทุ่ม) เข้าไประยะทางประมาณ 4 กม. จะถึงบ้านห้วยทะเล เลี้ยวขวาไปตามถนนลูกรังประมาณ 2 กม. แหล่งโบราณคดีจะตั้งอยู่ทางซ้ายมือติดกับหนองน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่า “สระคือทะเล”

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

สภาพภูมิศาสตร์ : แหล่งโบราณคดีตั้งอยู่บนเนินที่มีลักษณะเป็นที่ราบลอนลูกคลื่น ในเขตที่ดินของนายบุญยัง เพชรนิล (บ้านเลขที่ 10 บ้านห้วยทะเล ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี) พื้นที่โดยรอบเป็นที่ทำการเกษตรกรรม ปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง บางส่วนเป็นป่าลูกรัง

แหล่งน้ำ : ทางด้านทิศใต้ของเนินเดิมเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ ชาวบ้านเรียกกันว่า “สระคือทะเล” ปัจจุบันมีสภาพตื้นเขิน

ประวัติ : เดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2542 อ.ปราสาท อรรถกรศิริโพธิ์ แจ้งให้สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 1 ราชบุรี ทราบว่ามีการขุดดินลูกรังบริเวณบ้านห้วยทะเล ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง แล้วพบโบราณวัตถุจำนวนหนึ่ง ขอให้ดำเนินการตรวจสอบ

หลักฐานทางด้านโบราณคดี : จากการสำรวจพื้นที่แหล่งโบราณคดีบ้านห้วยทะเลซึ่งเจ้าของที่ดินได้ทำการขุดดินลูกรังเพื่อจำหน่าย เมื่อใช้รถแทรกเตอร์ปาดหน้าดินและขุดตัดดินลงไปลึกประมาณ 170-180 เซนติเมตร ได้พบโบราณวัตถุจำนวนหนึ่ง ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

ภาชนะดินเผาและชิ้นส่วนภาชนะดินเผา จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีบ้านห้วยทะเล พบภาชนะดินเผาทั้งแบบสมบูรณและชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ซึ่งสามารถจำแนกประเภทออกได้เป็น 6 รูปแบบ คือ แบบที่ 1 หม้อดินเผาทรงกลม ก้นกลมมน ไหล่โค้งคอคอด ปากผายออกเล็กน้อย ขอบปากมีการเจาะรูด้านข้างด้านละ 2 รู อาจใช้ร้อยเชือกสำหรับแขวนภาชนะ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 10.3 ซม. สูง 13 ซม. และหนา 0.6 ซม. เนื้อดินหนาหยาบขึ้นรูปด้วยมือ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำสุดไม่เท่ากันทั่วทั้งใบ

สีขาวนวล ส่วนลำตัวภาชนะผิวเรียบส่วนก้นตกระหว่างด้วยลายจุดขีด ภาชนะในรูปแบบนี้อาจเป็นภาชนะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

แบบที่ 2 หม้อดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก ผิวเรียบทั้งใบ ไหล่โค้ง คอคอดและปากผายออกเล็กน้อย ก้นกลมมน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 6 ซม. สูง 7.5 ซม. และหนา 0.6 ซม. เนื้อดินหยาบจืดรูปด้วยมือ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำสุดไม่เท่ากันทั่วทั้งใบ สีน้ำตาลนวล

แบบที่ 3 หม้อดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก ลำตัวภาชนะผิวเรียบ ก้นมนมีการตกแต่งด้วยลายเชือกทาบไขว้ทับกัน ไหล่โค้ง คอคอดและปากผายออกเล็กน้อย ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 6.8 ซม. สูง 8.4 ซม. และหนา 0.6 ซม. เนื้อดินหยาบจืดรูปด้วยมือ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำสุดไม่เท่ากันทั่วทั้งใบ สีน้ำตาลนวล

แบบที่ 4 หม้อดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก ก้นมน ส่วนปากผายคอคอด ผิวส่วนปากและคอเรียบ ไหล่โค้งเล็กน้อยมีการตกแต่งด้วยลายจุดขีดเป็นรูปวงแหวน 1-2 เส้น ลำตัวภาชนะถึงส่วนก้นตกระหว่างด้วยลายเชือกทาบไขว้ทับกัน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 6.5 ซม. สูง 8.4 ซม. และหนา 0.7 ซม. ส่วนก้นภาชนะจะหนากว่าส่วนอื่นๆ เนื้อดินหยาบจืดรูปด้วยมือ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำสุดไม่เท่ากันทั่วทั้งใบ สีน้ำตาลนวล

แบบที่ 5 หม้อดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก ก้นค่อนข้างแบน ส่วนปากผายคอคอด ไหล่โค้งเล็กน้อย ผิวส่วนปาก คอและไหล่เรียบ ลำตัวภาชนะถึงส่วนก้นตกระหว่างด้วยลายเชือกทาบไขว้ทับกันขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 11.3-14 ซม. สูงประมาณ 15 ซม. หนา 0.6-0.7 ซม. ส่วนก้นภาชนะจะหนากว่าส่วนอื่นๆ เนื้อดินหยาบจืดรูปด้วยมือ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำสุดไม่เท่ากันทั่วทั้งใบ สีน้ำตาลนวล

แบบที่ 6 ภาชนะดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก ก้นกลมมน ส่วนปากผายและคอคอดเล็กน้อย ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปาก 3.8 ซม. สูง 4.5 ซม. และหนา 0.5 ซม. เนื้อดินหยาบจืดรูปด้วยมือ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำสุดไม่เท่ากันทั่วทั้งใบ สีน้ำตาลดำผิวภาชนะตกแต่งด้วยลายจุดขีด

เมื่อวิเคราะห์รูปแบบของภาชนะดินเผาทั้งหมดแล้วสามารถสันนิษฐานได้ว่าหม้อดินเผาก้นกลมในแบบที่ 1 ซึ่งมีขนาดใหญ่ขอบปากเจาะรูซึ่งอาจจะใช้ร้อยเชือกสำหรับแขวนภาชนะ และส่วนก้นมีลายจุดขีดเพื่อป้องกันการลื่นเมื่อตั้งกับพื้นนั้น อาจเป็นภาชนะที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนหม้อดินเผาเนื้อหยาบขนาดเล็กแบบที่ 2-6 นั้นเป็นภาชนะที่ทำขึ้นเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการฝังศพปริมาณชิ้นส่วนภาชนะดินเผาที่พบมากจะเป็นแบบที่มีการตกแต่งผิวด้วยลายเชือกทาบ

แวนดินเผา พบจำนวน 2 ชิ้น ลักษณะเป็นดินเผารูปกรวย เจาะรูกลวงตรงกลาง สีน้ำตาลแดงและสีน้ำตาลดำ เนื้อดินค่อนข้างละเอียด ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางและหนา 4.3X2 ซม. และ 4.5X1.5 ซม. ตามลำดับ

เครื่องมือโลหะ จำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท

แบบที่ 1 พบจำนวน 7 ชิ้น ลักษณะส่วนใบต้อออกเป็นแผ่น ส่วนเคียวเป็นแท่งกลมแหลมสำหรับต่อเข้ากับด้ามไม้ ขนาดกว้าง 2.6-7.5 ซม. ยาว 4.8-16.1 ซม. และหนาประมาณ 0.2 ซม.

แบบที่ 2 พบจำนวน 3 ชิ้น ลักษณะส่วนใบต้อออกเป็นแผ่นแบน ส่วนที่ต่อกับด้ามเป็นแท่งรูปสี่เหลี่ยมส่วนปลายพับกลับ ขนาดกว้างตั้งแต่ 1.7-3.0 ซม. ยาว 5.5-7.8 ซม. และหนาประมาณ 0.3 ซม.

แบบที่ 3 พบจำนวน 4 ชิ้น ลักษณะเป็นเครื่องมือขนาดเล็กเป็นแท่งสี่เหลี่ยมยาว ส่วนคมแบนออกเล็กน้อยคล้ายตะปูหรือส่วขนาดเล็ก ขนาดกว้าง 0.5-1.2 ซม. ยาว 4.1-7.8 ซม. หนา 0.3-0.5 ซม.

ชิ้นส่วนภาชนะสำริด พบจำนวน 22 ชิ้น เฉพาะส่วนขอบปากและลำตัว สภาพชำรุดมากลักษณะเป็นขอบภาชนะปากบานออกเล็กน้อยขอบปากด้านนอกและลำตัวภาชนะมีลายเส้นวงแหวนตกแต่งโดยรอบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางปากประมาณ 11-14 ซม. ขอบปากหนา 0.3-0.5 ซม. ภาชนะสำริดที่พบนี้เนื้อจะบางมากหนาประมาณ 0.1 ซม. รูปแบบของภาชนะคล้ายกับชามกลมหรือขันน้ำ

แหวนสำริด พบทั้งหมดจำนวน 5 วง โดยแบ่งเป็นขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 2.7 ซม. หนา 0.25 ซม. จำนวน 3 วง และขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 2.1 ซม. หนา 0.4 ซม. จำนวน 2 วง ลักษณะเป็นวงแหวนกลมรายละเอียดของเนื้อแหวนมีการตกแต่งลักษณะเป็นลายเส้นริ้วขนานกันโดยรอบ

กำไลสำริด พบจำนวน 1 วง สภาพชำรุด ลักษณะเป็นกำไลทรงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6.1 ซม. เส้นรอบวงกว้างประมาณ 0.9 ซม. และหนา 0.1 ซม. เนื้อด้านในกลวงเว้า ผิวเนื้อกำไลทั้งวงมีลายเส้นขนานกันเป็นริ้ว มีลูกกระพรวนสำริดลายกันหอย ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.7 ซม. ติดตกแต่งอยู่จำนวน 4 ลูก

ลูกกระพรวนสำริด พบจำนวน 38 ชิ้น สภาพชำรุด ลักษณะเป็นลูกกระพรวนทรงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. มีลายคล้ายกันหอยตกแต่ง ด้านในใส่เม็ดกรวดทำให้เสียงดัง ส่วนบนเป็นก้านทรงกระบอกมีลายเส้นวงแหวนเป็นริ้วขนานกันโดยรอบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.45 ซม. ยาว 1.5 ซม. จากการสำรวจพบในลักษณะร้อยเรียงต่อกันคล้ายกำไลหรือสร้อยคอ

ลูกปัดสำริด พบจำนวน 68 ชิ้น สภาพชำรุด ลักษณะเป็นห่วงกลมผิวเรียบขนาดเล็กเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.4 ซม. ส่วนบนมีลักษณะคล้ายหัวแหวนเป็นปุ่มกลมมีร่องตรงกลาง จากการสำรวจพบในลักษณะร้อยเรียงต่อกันคล้ายกำไล บางส่วนติดกันเป็นกลุ่ม

ลูกปัดแก้ว พบจำนวน 82 เม็ด ทรงกลมแบน ทรงกระบอกสั้นและยาว เจาะรูตรงกลาง บางชิ้นเชื่อมติดกัน สีของลูกปัดแก้วที่พบมี สีน้ำเงิน สีฟ้าเขียว สีเขียวอ่อนและสีน้ำตาลแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.2-0.7 ซม.

ลูกปัดหิน พบจำนวน 1 เม็ด ทรงกระบอกสั้นทำมาจากแร่ประกอบหินอาร์เกต (Agate) สีขาวมีลายแถบสีดำ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.4 ซม. ยาว 0.3 ซม.

กำไลกระดูก พบจำนวน 1 วง สภาพชำรุด ลักษณะเป็นกำไลทรงกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ประมาณ 5 ซม. กว้าง 0.75 ซม. และหนา 0.5 ซม. ผิวด้านนอกโค้งออก ด้านในตัดตรงเรียบ ไม่มีลวดลาย ตกแต่ง

ชิ้นส่วนกระดูกและฟันกรามมนุษย์ จากการสำรวจพบชิ้นส่วนกระดูกและฟันกรามมนุษย์ 2 ชิ้น ลักษณะฟันมีสีเขียวของสนิมตำริคแทรกซึมเข้าไปอยู่ในเนื้อฟัน

จากหลักฐาน โบราณวัตถุที่พบจากการสำรวจ สันนิษฐานได้ว่าแหล่ง โบราณคดีบ้าน หัวทะเลเป็นแหล่งโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับการฝังศพครั้งที่สอง (Secondary Burials) สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในกลุ่มสังคมกสิกรรมที่มีการใช้เครื่องมือโลหะเมื่อราว 2,500-1,500 ปีมาแล้ว มีสิ่งของ ประกอบการฝังศพเป็นภาชนะดินเผาเนื้อหยาบขนาดเล็กที่ทำขึ้น โดยเฉพาะ เครื่องมือเหล็ก ภาชนะสำริดและ เครื่องประดับทำจากสำริดประเภท แหวน กำไล สร้อยคอ ลูกกระพรวนและลูกปัด เครื่องประดับจากวัสดุ อื่นๆ เช่น กำไล กระดุก ลูกปัดแก้ว ลูกปัดหินและแวดดินเผา จากสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของแหล่ง โบราณคดีบ้านหัวทะเล ซึ่งเดิมมีแอ่งน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกกันว่า “ สะดือทะเล ” ซึ่งอาจจะมีชุมชนก่อน ประวัติศาสตร์อยู่อาศัยบริเวณขอบหรือฝั่งของแอ่งน้ำบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง ต่อมาเมื่อมีการทับถมและน้ำ เปลี่ยนสายทางดินจนแหล่งน้ำคั้นจืด จึงได้พบหลักฐานทางด้านโบราณคดีกระจายอยู่บนเนินดินรอบแอ่ง น้ำ ซึ่งเป็นเนินลูกคลื่นลอนลาด มีภูเขาหินปูนลูกโดดกระจายอยู่โดยรอบ จากเครื่องมือเครื่องใช้ที่พบ สันนิษฐานได้ว่าคนก่อนประวัติศาสตร์บ้านหัวทะเลนี้รู้จักการใช้โลหะทั้งสำริดและเหล็กเป็นอย่างดีมีการใช้ เครื่องมือเหล็กซึ่งมีประสิทธิภาพดีกว่าเครื่องมือหินและสำริด ลักษณะรูปแบบของเครื่องมือเหล็กที่พบมี ลักษณะส่วนใบเป็นแผ่นแบนมีเดือยแหลมสำหรับต่อกับด้ามไม้ นั่นอาจจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเกษตร กรรม ส่วนเครื่องมือเหล็กขนาดเล็กลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยมยาวแหลมคล้ายตะปูหรือสั้วนั้น อาจใช้สำหรับ

การเซาะร่องไม้ หรือใช้เป็นเครื่องมือตกแต่งรายละเอียดในงานที่ต้องการความปราณีต ซึ่งรูปแบบของเครื่องมือที่พบนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับเครื่องมือเหล็กที่พบจากแหล่งโบราณคดีใกล้เคียง เช่น

แหล่งโบราณคดีบ้านปากบึง อำเภोजอมบึง แหล่งโบราณคดีถ้ำเขาขวางและศูนย์วิจัยบำรุงพันธุ์สัตว์หนองควาง อำเภอโพธาราม เป็นต้น จากคำบอกเล่าของชาวบ้านกล่าวว่าบริเวณขอบหนองน้ำทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้พบตะกอนแร่เหล็กเป็นจำนวนมาก ซึ่งบริเวณดังกล่าวนี้น่าจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการถลุงเหล็กเพื่อนำมาผลิตเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ โดยแหล่งแร่เหล็กสมัยโบราณที่สำคัญ ได้มีการสำรวจพบในเขตเขาเจ็พ อำเภอโพธาราม อยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือระยะทางเพียง 15 กิโลเมตร ดังนั้นจึงอาจจะเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญในการนำมาถลุงโลหะซึ่งในรายละเอียดของบริเวณดังกล่าวต้องมีการสำรวจและศึกษาต่อไป

นอกจากเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำมาจากเหล็กแล้ว รูปแบบของภาชนะสำริดเนื้อบางที่มีรูปทรงคล้ายชามหรือขัน และเครื่องประดับสำริดประเภทแหวน กำไล สร้อยคอ ลูกกระพรวนและลูกปัดนั้นผ่านกระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง คือ ใช้วิธีการหล่อด้วยการให้โลหะแทนที่หุ่นขี้ผึ้ง (Lost-Wax Casting) แสดงให้เห็นว่าชุมชนก่อนประวัติศาสตร์บ้านหัวทะเลนี้ คงจะมีการติดต่อกับชุมชนอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงและที่ห่างไกลออกไปเนื่องจากพบว่ารูปแบบของคล้ายคลึงกับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับสำริดที่พบจากแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเขตจังหวัดราชบุรีหลายแห่ง เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านปากบึง อำเภोजอมบึง แหล่งโบราณคดีถ้ำเขาขวาง แหล่งโบราณคดีรอบเชิงเขาปะกุก อำเภอโพธาราม แหล่งโบราณคดีบ้านหนองแซ่เสา อำเภอเมือง แหล่งโบราณคดีเขาจุก กิ่งอำเภอบ้านคา แหล่งโบราณคดีห้วยม่วง แหล่งโบราณคดีบ้านห้วยน้ำใสและแหล่งโบราณคดีเหมืองแร่โลหะศิริ อำเภอสวนผึ้ง ซึ่งอาจจะเป็นการรับเครื่องใช้และเครื่องประดับเหล่านี้มาจากชุมชนอื่นๆ ที่ห่างไกลออกไป เนื่องจากไม่พบหลักฐานว่ามีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยสำริดในบริเวณเขตจังหวัดราชบุรี โดยโบราณวัตถุเหล่านี้ อาจจะเป็นผลมาจากการติดต่อกับชุมชน ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางด้านโลหะและสำริดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือในเขตประเทศเวียดนาม จีน

การกำหนดอายุสมัย : ก่อนประวัติศาสตร์ กลุ่มสังคมเกษตรกรรมที่มีการใช้เครื่องมือเหล็ก

การประกาศขึ้นทะเบียน : ยังไม่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียน

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี : แหล่งฝังศพครั้งที่สอง

วันเวลาที่ปฏิบัติงาน : สำรวจ 14 ต.ค. 42 บันทึก 1 พ.ย. 42

ผู้ปฏิบัติงาน : น.ส.พยุง วงษ์น้อย,นายเดชา สุคสวาทและนางสุรียา สุคสวาท

ที่มาของข้อมูล : แหล่งโบราณคดีประเทศไทย เล่ม 1. โครงการสำรวจพื้นที่เขื่อนโบราณสถานเร่งด่วน

กองโบราณคดี กรมศิลปากร,2533

เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง แบบแผนการตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์จาก
สภาพแวดล้อมของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายในจังหวัดราชบุรี.

วรรณวรพงษ์ หงษ์จินดาและคณะ ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย

ศิลปากร ปีการศึกษา 2536

สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

ภาพประกอบ:

แหล่งโบราณคดีบ้านหัวทะเล อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

กำไลสำริด มีลูกกระพรวนลายก้นหอย

หม้อดินเผาทรงกลม ก้นกลมมน ไหล่โค้งคอคอด

แหล่งขุดค้น ทางโบราณคดี บ้านหัวทะเล อ.จอมบึง จ.ราชบุรี

กำไลสำริดพบจากแหล่งโบราณคดีบ้านหัวทะเล

ภาชนะดินเผาขนาดต่าง ๆ เป็นทรงกลม ก้นมน ส่วนปากผายคอคอด

